

Könyvismertető:

Tim Marshall (újságíró, külpolitikai elemző, az angol Sky News korábbi szerkesztője): **”A Földrajz Fogságában”** című könyvéről.

(Frissített, bővített kiadás, megjelent Magyarországon 2019. szeptember 30.)

Az elmúlt évek talán egyik legjobb könyve, amely a politika, a gazdaság és a katonai stratégiai kérdések összefüggéseire mutat rá a földrajzi determinizmus tükrében.

Nézzük a könyv legfontosabb témaköreit - anélkül, hogy azok megismerése a könyv iránti érdeklődés elvesztésével járna - továbbá nem célolok, hogy tömörített formában újra reprodukáljam a könyv tartalmát.

Mindösszesen 303 nettó (csak a 10 fejezet) oldalon logikusan felépítve fejt ki az álláspontját a maga által felépített, kialakított rendszer szerint. Nem árulok el nagy titkot, amikor azt írom, hogy a három nagy és meghatározó ország, amely a 10 fejezet legtöbbszörében (vagy talán mindben) fontos szerepet tölt be, az Amerikai Egyesült Államok (USA), az Oroszországi Föderáció (OF) és a Kínai Népköztársaság (CH). Csak óvatosan jegyzem meg, talán egy kicsit előre szaladva, hogy maga szerző sem tudja pontosan előre jelezni, hogy a „sorrend” mikor kezdődik úgy, hogy „Kínai Népköztársaság”. Az Ő megérzése szerint, ez a fordulat inkább 50-100 év múlva, vagy sohasem következik be!

Az egyes fejezetekben ország, ország-csoport vagy kontinens méretben végzi el az un. a geopolitikai elemzést, amely többek között magába foglalja: a földrajzi-fizikai tényezőkön kívül az éghajlat, a népesség, a kultúra, a történelem, a vallás, a gazdasági potenciál és az adott országban napjainkra kialakult politikai gondolkodás bemutatását és azokból néhány fontos következtetés levonását is.

1. Fejezet: Oroszország (17.-50. oldal)

Talán nem véletlen, hogy ez az ország került az első fejezetbe. Hisz nincs olyan nap, hogy a tömegtájékoztatóban így vagy úgy ne szerepelne az első helyen, A szerző jól bemutatja az orosz birodalom kialakulását és a Szovjetunió felbomlásával kialakult posztszovjet térség új államaikat és kapcsolatrendszerüket a térség meghatározó hatalmával, az Oroszországi Föderációval.

Úgy értékelte, hogy stratégiai védelmi szempontból talán ez a legnehezebb terület, amelyre egy „civil tévedhet”. Mert mindjárt nekiütközünk a stratégia mélység (magyarul hadászati mélység) fogalmának (22. oldal). Ennek a fogalomnak két értelmezése is lehet, az egyik a védekező csapatok által felépített védelem mélysége (ez 100-200 km vagy több), a másik a mögöttes területek mélysége, ez meg az adott ország földrajzi kiterjedésének a függvénye.

Egy biztos, a hagyományos fegyverekkel vívott háborúban fontos szerepe van a stratégia mélységnek mindkét esetben és a védelem felépítése szempontjából tényleg előnyt jelent az erdős-hegyes terep. Ugyanakkor a XXI. század második évtizedében nem látni azt a kontinentális hatalmat vagy katonai blokkot, amely deklaráltan szárazföldön szeretné megtámadni az OF-t, ha az nem lép fel támadólag. Egy a századunkban kirobbanó háborúban - még ha hagyományos fegyverek alkalmazásával kezdődik is - nem lesz „nyugodt hátország” (ahogy a II. VH-ban sem volt az Nyugat-Európában)!

Érdekességként jegyzem meg, hogy az első olyan könyv nyugati szerzőtől, aki megpróbálja objektíven bemutatni a 2013-14. évi Kijev (Ukrajna) hatalomváltás eseményeit és az orosz reakciókat (lásd Krím, és a Donbasz-i régió). A szerző volt annyira „figyelmes” az OF iránt, hogy az Oroszországot bemutató térképen a Krím-félszigetet legalább vitatott területnek mutatta be. Ugyanakkor a Nyugat Európa című fejezethez mellékelt térkép szerint Ukrajna részeként tünteti fel a félszigetet.

Bemutatja a csendesen alakuló és fejlődő orosz-kínai kapcsolatokat, nem tudni még ki nyer ezen, vagy kinek van félnivalója hosszabb időtávon. Egy biztos, az USA külpolitikának sürgős munkát ad a fenti kérdés megoldása.

Természetesen még sok más fontos témát feldolgoz ez a fejezet, mint például a NATO-bővítés, a török-orosz kapcsolatok alakulása, vagy az orosz energiahordozók EU tagsországba való juttatása stb.

2. Fejezet: Kína (51. - 81. oldal)

A szerző nem könnyű feladatot vállalt magára mikor a 4000 éves kínai birodalom történetét (államszervezet, kultúra, ipar, tengerészet, népesség stb.) sűrített formában a témához kötődően vázolta. Ezzel mintegy háttérrel adott a modern Kína bemutatásának.

Nem lehetnek egyszerű helyzetben Kína külpolitikájának irányítói, hiszen az ország atomhatalom ugyan, de a 14 szomszédjából 4 szintén atomhatalom, és az egyik közülük az atomfegyverek terén pedig szuperhatalom (Oroszország, India, Pakisztán, Észak-Korea). A szerző körbejárja a szomszédos országokat, átvilágítja a köztük lévő kapcsolat rendszert. Megállapításai helytállóak azzal kapcsolatban, hogy a több évtizede befagyott háborús konfliktusoknak (India, Vietnam) kiújulására nincs határozott jel.

Ugyancsak Kína biztonsága szempontjából értékelte az ország régióit, ahol a nemzeti illetve vallási kisebbségek, népcsoportok élnek (Tibet, ujgurok). Az egyértelműen kiolvasható Kína belpolitikájából, hogy a „rend, a gazdasági fejlődés és az ország területi integritása” mindenek felett áll. A nyugati típusú demokrácia befogadására nincs és jó ideig - talán soha - nem is lesz hajlandóság.

A szerző rendkívül részletesen foglalkozik a kínai expanzióval, különösen a tengereken, valamint a közeli és távoli külföldön való gazdasági investícióival (lásd Afrika, Ázsia és bizonyos mértékig Dél-Amerika). Kiemelt erőfeszítéseket tesz Kína az energia hordozók szállítási útvonalainak biztonságával kapcsolatban is. A kínai törekvésekből egyértelműen kiolvasható, hogy hosszú távon a kínai haditengerészet ki akar lépni és meghatározó szerepet akar betölteni az Indiai- és Csendes-Óceánon.

(Megítélésem szerint Japán egyedül sem katonai sem gazdasági téren nem kihívója Kínának. Japán csak maximális USA-támogatással tudja csak Kína törekvéseit meggátolni. De ez már nem csak geopolitika!)

Nagyon homályosan fogalmaz, a szerző mikor a Kína jövőjével kapcsolatba azt írja, hogy „1,4 milliárd oka lehet annak, hogy Kína sikerrel jár, de ugyancsak 1,4 milliárd oka lehet annak is, hogy nem szárnyalja túl Amerikát” (81. oldal).

3. Fejezet: Az Egyesült Államok (83.-112. oldal)

A szokásos séma alapján leírja és értékelést is ad az USA földrajzi jellemzőiről, de nem feledkezik meg arról sem, hogy rögzítse azt a tényt, hogy a szokásos hadászati mélység a védelem számára rendelkezésre áll. Az USA mai „térképi megjelenési formája” a koloniális expanzió a véres harcok, (indiánok) a függetlenségi harc, az ügyes vásárlások (New Orleans, Alaszka) és a sikeres területszerző háborúk (Spanyol, Mexikó) eredményeként született meg. Az USA minden ideális feltétellel rendelkezett, hogy nagyhatalommá, sőt világhatalommá váljon, és ezt elmúlt 60-70 év, és napjaink történései igazolják.

A szerző halványan utal rá, hogy az USA politikája, demokráciafelfogása korántsem következetes és értékalapú. A hatalmi érdekek megvalósítása során gyakran alkalmaz kettős mércét és feláldozza az emberi jogokat, ha a politikai, gazdasági érdekei úgy kívánják (lásd Szaúd-Arábiával kapcsolatos események).

A fejezet tartalma tovább erősíti azt a tényt, hogy a XXI. században az amerikai kormányzati figyelem minden tekintetben az ázsiai és csendes-óceáni térségre fog koncentrálni. Mindezen túl az amerikai kormánynak olyan kérdéseket kell így vagy úgy menedzselni, hogy csak a legfontosabbak említsem, mint: a Közel-keleten az izraeli-arab konfliktus, Irán, Irak, Szíria problémái. Vagy Ázsiában Afganisztánnal és Pakisztánnal kapcsolatos kérdések, és a nagy kérdőjel: Kína. Mindeközben egyik szemét rajta kell tartania a Dél-Amerikai kontinensen (lásd Brazília) és Európát sem hanyagolhatja el. Ugyan a szovjet veszély elmúlt, de az Oroszországi Föderáció atomtűző képességét (6800-7000 egység) és szárazföldi haderő komponensét sem lehet figyelmen kívül hagyni.

4. Fejezet: Nyugat-Európa (113.-140. oldal)

Nyugat-Európa geopolitikai értékelése talán a legnehezebb feladat elé állította a szerzőt. Nem csak azért, mert ez a kontinens változatos természetföldrajzi adottságokkal rendelkezik, hanem azért is, mert ez a térség a világ elmúlt 1000 év történelmének centrumában volt. Ez a nehézség a címválasztásban is visszatükröződik. Talán a szerző se tudta eldönteni, hogy a „Nyugat-Európa” szót földrajzi vagy politikai értelemben használja. Hajlok arra, hogy a szerző gondolat menete szerint itt a nyugati keresztény világot és az őket megjelenítő országokat érti. Mert ha kontinentet tagolni akarnák, akkor az áll: Nyugat-, Dél-, Közép-, Kelet-, és Észak-Európából. Ráadásul van két ország, amely az Európai és Ázsiai kontinensre is kiterjeszkedik (Oroszországi Föderáció és Törökország). Törökország helye még az Európai Unió szerint is vitatott - no, nem földrajzi, hanem politikai, történelmi és vallási szempontból.

Sajnálom, hogy a szerző nem vesz tudomást, az I. világháborút lezáró 1919–20-as békeszerződésekről. Mintha ezek nem is léteztek volna. Idézem „Az Osztrák-Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom összeomlása után az önálló népek nemzetállamokat alkottak.” (lásd 119. oldal) Pedig ma már kevés kutató kérdőjelezi meg azt, hogy II. VH. kitérésének egyik oka mindenképpen ezekben a szerződésben is keresendő. A békeszerződés megvalósításában udvariasan fogalmazva az amerikai, a francia és a brit dominancia és ellentmondást nem tűrő akarata érvényesült.

A szerző elvégezte a szóban forgó államok geopolitikai értékelését. Talán itt lett volna helye egy „sablon-váltásnak” és ez, a kollektív védelemből kiindulva a NATO műveleti struktúráján és az EU 28 (mára 27) országot magába foglaló politikai és gazdasági közösségén kéne, hogy alapuljon.

A NATO az európai hadszíntéren két stratégiai műveleti parancsnoksággal rendelkezik: az Északi Régió (Brunssum, Hollandia) és a Déli Régió (Nápoly, Olaszország). Talán ezen elindulva egy másfajta, talán egységesebb geopolitikai elemzést lehetett volna elkészíteni.

Egyetérték a fejezet konklúziójával, hogy a NATO és az EU a kontinens biztonságának záloga. Ugyanakkor az is látszik a napi hírózónából, hogy az apró katonai destabilizációs lépések (provokációk) mindkét fél részéről folyamatosan bekövetkeznek (ha tárgyszerű akarok lenni, akkor nehéz objektíven megmondani, hogy ki is kezdte).

5. Fejezet: Afrika (141-170 oldal)

A kontinens geopolitikai értékelésből nyilvánvalóvá válnak annak a lenyűgöző méretei, természeti adottságai, sokszínű volta, a fejlődést gátló körülmények és az elmaradásának okai. Afrika gyarmatosításának számtalan akadálya volt, de várható nyereség végül is meggyőzte és rávette a gyarmatosító országokat az expanzióra. A II. VH-t követő évtizedekben jó néhány ország kivívta, mások megkapták a függetlenségüket. Majd ezt követően a kontinens egy-egy térsége pedig a hidegháború éveiben a szemben álló vezető-irányító felek összeütközésének színterévé vált.

Bepillantást nyerhettünk az „Afrika világháborújának” nevezett kongói háború rejtelseibe, információkat nyerhettünk a várható krízisszituációról a jövőre nézve. Például az Etiópiában épülő duzzasztógát elkészülte komoly fegyveres összeütközés okául szolgálhat Etiópia és Egyiptom között, ha vízfelhasználásról a felek nem tudnak megegyezni. A kontinentet a sok egyéb mellett sújtja az iszlám terrorizmus is.

A fejezet kitér a kínai gazdasági expanzióra is, a kínai cégek többek között utakat, kikötőket, vasutakat és repülőtereket építenek, cserébe a befogadó országok nyersanyaggal és energiahordozókkal fizetnek. Természetesen emellett hozzáférnek az adott ország belső piacához is.

6. Fejezet: A Közel-kelet (171.-213. oldal)

Ez a hatalmas térség szinte kontinens méretű terület, amely egykor a civilizáció bölcsője volt. Mégis, a változatos és sokszínű geopolitikai jellemzői ellenére azok szavak, amely az ember eszébe jutnak elsősorban az a homok, a sivatag, a kőolaj, a vallás sokfélesége, a vallási türelmetlenség, a hihetetlen gazdagság, a mérhetetlen szegénység. Napjainkban ezek még kiegészülnek a terrorizmus, a korrupció, a demokrácia hiánya és a politikai és háborús gyújtópont szavakkal. A szerző, általam véletlenszerűen felsorolt kvázi „hívószavaknak” és még annál jóval többnek végezte el az elemzését ebben a fejezetben.

Górcső alá vette a térség majd minden országát. A legtöbbjük közös történelmi összefogója az Oszmán Birodalom (1922-ig), majd ezt váltotta a brit és francia gyarmati időszak. Egyik hatalmi gépezet sem arról ismert, hogy az ellentétek elsimitásában – legyen az törzsi, vallási vagy gazdasági – túlzottan jeleskedett volna. Sőt, szinte tudatosan átörökölték az „oszmán meg és uralkodj” elvet az utódállamokat alkotó törzsekre.

Önkorlátozást alkalmazva csak néhány országot emeltem ki az elemzések sorából, azokat is csak röviden ismertetve, mint: Izrael, Szíria, Irak, Törökország, Irán.

Izrael: Minden tekintetben különbözik a térség többi országától. A kialakulását, államszervezetének megerősödését, a győztes háborúit, a vallási, a nemzeti etnikumait és a gyötrő palesztin-izraeli ellenségeskedés háttérét jól bemutatja a szerző. Izrael a térségben, vitathatatlanul demokratikusan működő államszervezettel, high-tech alapuló gazdaságával és a térség legerősebb hadseregével rendelkezik. Azonban van egy közel 70 éve nyitott, súlyos konfliktusa, a Palesztin állam megalakulásával kapcsolatban. Az elmúlt 50 évben talán nem volt olyan amerikai elnök, aki nem próbálta meg valamilyen rendezési tervvel kimozdítani a holtpontról az izraeli-palesztin ügyet. Napjainkban is folyamatban van egy, most sem látszik a megoldás!

Van még két kérdés, amit érdemes megemlíteni. Az első, a szerző által többször vizsgált téma a stratégiai mélység kérdése, erre a határozott válasz az, hogy nincs. Izrael nem vonulhat vissza, szó szerint sehová. De akkor mi adja az állam katonai stratégiai egyensúlyát? Sajnálom, hogy erről a szerző nem írt! A védelem végső határát a feltételezetten birtokolt, mintegy 400 atomtöltet képezi. A másik pedig az, hogy mi Izrael térségbeli külpolitikája háttérének lényege. Ez pedig az, hogy lehetőleg domináns szerepre képes állam a térségben ne maradjon és ne is alakuljon ki. Szívesen látna Szíria, Irak helyén 4-6 kisállamot, köztük egy Kurdisztánt. Jó lett volna, ha a szerző ebben a két kérdésben konzultál a könyve előszavát író, Sir John Scarlett-tel, az MI6 egykori igazgatójával. (Lehet, hogy megtette és inkább nem írt semmit!!!)

Szíriáról és Irakról készült elemzést ugyancsak összevonva mutatom be. Természetesen vannak a geopolitikai elemzésben különbségek a két egymással szomszédos ország viszonylatában. Az is tény, hogy különböző kiinduló helyzetből indultak, - Irak a két vesztes háború, majd az ezt követő amerikai megszállás (2003-2011 között), Szíria pedig az „arab tavasz” által kirobbantott, generált törzsi, vallási felkelés- és jutottak az állami lét összeomlásának a szélére.

Mindkét ország vonatkozásában jelentős hatást gyakoroltak a gyarmati múlt örökségei (brit, francia) a nagyon mély és kibékíthetetlen vallási megosztottság és a XX. század utolsó évtizedeire kialakult, a katonai erőn alapuló diktatórikus államrend. Az sem elhanyagolható szempont, hogy mindkét ország világméretűben is jelentős szénhidrogén tartalékokkal rendelkezik. A szerző részletesen elemzi az Iszlám Állam kialakulásának okait, körülményeit, mi vezetett oda, hogy a 2014-re az iraki hadsereg, 2015-re a szíriai hadsereg is az összeomlás szélére került. Melynek nyomán a terrorista ernyőszerű szervezet, az ISIS 2014-ben kikiáltotta Szíria és Irak területének jelentős részét magába foglaló Kalifátust. Ez volt az az időpont, esemény, amely az USA és OF kormányait döntéshelyzetbe kényszerítette. Annak közvetlen veszélye, hogy Irak és Szíria szétesik és a romjain többek között megalakul a Kurd állam, jelenleg nem időszerű. A kurdokat megint magukra hagyták, jelen esetben az USA, pedig a Kalifátus elleni harc fő „élőerejét” Ők adták.

Az események megint bebizonyították azt, hogy „államot csak úgy lehet alapítani, ha ahhoz nagyhatalmi érdekek közvetlenül fűződnek.”

Irán és Törökország: Azt nem kell részleteznem, hogy a két egymással határos ország földrajzi jellemzői teljesen eltérnek egymástól. Nézzük először azt néhány fontos geopolitikai tulajdonságot, képességet és szándékot, amelyek azonosak, a tetteiket vezérik, befolyásolják. Mindkét ország erős, működőképes államszervezettel rendelkezik. A 2016. évi török katonai puccs elbukásáig, még azt is írhattam volna, hogy többé-kevésbé demokratikus berendezkedésű ország az egyik. Ma már a szakértők, sem állítanak ezt, egyöntetűen. Irán esetében vallási alapokon működő köztársaságról beszélhetünk. Egyik országra sem jellemző a jelentős vallási

megosztottság. A két ország fejlett gazdasággal, hadiiparral rendelkezik, Irán pedig, ellentétben Törökországgal, hatalmas kőolajkészleteket is birtokol.

Törökországgal kapcsolatba nem elhanyagolható az a tény, hogy a NATO tagja és a térség legerősebb hagyományos fegyverekkel rendelkező haderejével bír. A szándékaik és tettek alapján mind a két országról elmondható, hogy a térség domináns hatalma akar lenni. Ez olvasható ki az utóbbi évek expanziós politikája megvalósulásából. Például a török és iráni csapatok szíriai beavatkozása. Vagy Katar támogatása Szaúd-Arábiával szemben (3000 fő török katona állomásozik a mini államban).

Óvatosan fogalmazva is kimondható, hogy egyfajta törekvésük van az atomfegyver birtoklására is. Ez a szándék Iránnál egyértelműen tetten érhető, míg Törökországnál nem annyira. Továbbá kategorikusan ellenzik egy független kurd állam kialakításának még a gondolatát is.

Van egy momentum, amely fölött átsiklott a szerző (lásd 200. oldal) mely szerint „utoljára 1219-21 között, csak a mongolok tudtak behatolni valamelyest Perzsiába”. Ezzel a kijelentéssel kapcsolatban elég, ha arra utalok, hogy a II. VH idején a három nagy szövetséges ország vezetőjének teheráni a találkozóját (1943. nov. 28. és dec. 01. között), az tette lehetővé, hogy a szövetséges angol és szovjet csapatok 1941. augusztus 25.-i hadüzenet után lerohanták – a deklaráltan semleges - Iránt. Szétverték a szervezetlenül védekező iráni haderőt és szeptember 17.-re megszállták az ország kulcsfontosságú övezeteit. (Azt már csak hab a tortán, hogy az angol gyarmati erők és az orosz cári csapatok az I. VH alatt is megszállták Perzsiát.)

A két országgal kapcsolatban fontos még megjegyezni az „orosz irányú orientációt” amelyet napjainkban láthatunk. Példaként említem az orosz építésű atomerőművet Iránban, vagy a NATO részéről viharos visszhangot (ellenkezést) kiváltott török légvédelmi rakéta (S-400) vásárlást Oroszországtól. Jelenleg még nem mérhetjük fel e tendencia tartósságát mélységét, további sorsát.

7. Fejezet: India és Pakisztán (213.-242. oldal)

Ennek a fejezetnek a szerző a számok alapján azt a nevet is adhatta volna, hogy az „óriás és a törpe”! A száraz tények szerint: India lakossága 1,3 mrd. fő, területe 3,3 millió km² szemben a Pakisztán 208 millió lakosával és 881 200 km² területével. A vallás is szembeállítja a két országot - Pakisztán muszlim, míg India többségében hindu vallású állam.

Természetesen ezekből az adatokból is lehet következtetéseket kiolvasni, de rögtön csökken azok jelentősége és súlya, ha rögzítjük azt a tény, hogy 1998-tól két atomhatalomról van szó. Jelenlegi ismereteink szerint, India 130-140 darab, Pakisztán pedig 140-150 nukleáris robbanófejjel rendelkezik. Azért, hogy kép ne legyen ilyen egyszerű, Indiának egyszerre van területi vitája két atomhatalommal, Pakisztánnal és Kínával.

Az tisztán látható, hogy a térségben a brit gyarmatosítás megszűnését követően könnyebb volt államhatárokat kreálni új államokat alkotni, mint egy egységes nemzetet kovácsolni. Ez a feladat talán Indiának jobban megy, mint Pakisztánnak. Az elmúlt 20-25 év eseményeiből megfigyelhető, hogy folytatódik az a „képlet”, hogy az USA Pakisztánt támogatja és India pedig a korábbi szovjet fegyver vásárlások után most Oroszországtól szerzi be a fegyverzetének (harckocsik, hadihajók repülőgépek) egy meghatározó részét. A másik részét, hogy demonstrálja több lábón állást, az USA-tól. Pakisztán pedig Washingtonból szerzi be fegyvereit. Ugyanakkor az un. „iszlám atombombát” Kína segítségével hozta létre. Kína pedig csendesesen a háttérből gazdasági investícióval próbálja India idegeit borzolni. Kína nem titkolt célja gazdasági övezet létrehozása Pakisztánban,

Ebben a játékban, a résztvevők viselkedése, a pókerjátékoséra hasonlít.

Rendkívül pontosnak tartom a szerző leírását (lásd 224. oldal) amikor azt írja, hogy Pakisztánt „az iszlám, a krikett, a hírszerző szolgálatok, a hadsereg és az Indiától való félelem tartja össze. Nincs könnyű helyzetben Pakisztán, mert pontosan tudja, ismeri saját gyengeségeit. Egy hagyományos fegyverekkel vívott háborúban nincs esélye Indiával szemben. Az atomfegyver pedig kétélű fegyver, az önmaga pusztulásához is vezethet. A nemzetállam hiánya miatt rendkívül kényes a viszonya Afganisztánnal és a közös határon élő nagy törzsekkel. Ezért nem felejtetheti el azt a történelmi tapasztalatot, hogy „egyszer mindenki hazamegy”. Ahogy távoztak a britek, az oroszok, és távozni fognak az amerikaiak is. De a határ menti törzsek itt maradnak és akkor szükség lesz egy Pakisztán barát afgán kormányra.

8. Fejezet: Korea és Japán (243.-268. oldal)

A fejezet címeként szereplő két földrajzi egység (a Koreai-félsziget, és a Japán-szigetek) három országot takar úgy, mint a Japán Császárságot, a Koreai Köztársaságot és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot (napi használatban Japán, Dél-Korea és Észak-Korea).

E két nagy területen folyó játszmába azonban még bekapcsolódik, három nagy játékos az USA, Kína és az Oroszországi Föderáció. Az nyilvánvaló, hogy a két nép kapcsolata nem zavartalan, elég csak a múlt században, Korea Japán általi megszállására, gyarmatosítására és az ott elkövetet atrocitások máig kiható következményeire gondolok. Hasonló, a régmúltban gyökerező gondok vannak Japán és Kína viszonylatában is, amelyet tetéznék Kína által sajátjának tekintett szigetek és zátonyok hovatarozásának kérdése is.

Napjaink igazi gyújtópontja azonban Észak-Korea. Azzal, hogy bizonyíthatóan atomfegyvert fejlesztett ki, felborította a régió egyensúlyát (ha volt is ilyen valaha). Meg kell említeni azt is, hogy a II. VH „végérvényes lezárásával” az oroszok és a japánok is adósak. Persze térség gazdasági fejlődését nem zavarta, hogy 75 évvel a II. VH befejezése, és 67 évvel a koreai háború harccselekményeink lezárását követően nem készültek el a békeegyezmények. Azt gondolom a nagyhatalmaknak ez nem is volt fontos. Szerző felvázolt egy háborús scenáriót Észak-Koreával kapcsolatban, ahol a háborús agresszor Észak-Korea. Én személy szerint ezt tartom a legkevésbé valószínűnek. Sajnos a gyakorlat azt bizonyította, hogy ezeknek a forgatókönyveknek csak az eleje kidolgozott. Ami még fontos az, hogy nincs kítűzve a politikai végcél, hogy a háborús felek hova akarnak eljutni, mi lesz a „véghelyzet”. Beigazolódik majd az a régi mondás, hogy a háború első halottja „maga a (hadi) terv”!

Ez csak az egyik gond a régióban. A másik a perspektivikus probléma, Kína felemelkedésével és az amerikai hegemonia megkérdőjelezésével kapcsolatos. Ebben a küzdelemben az USA csak a japán szövetségesére támaszkodhat. Japánban pedig megvan a szándék, hogy ebbe az irányba mozduljon el. Ennek egyik eklatáns példája, hogy bár az alkotmány tiltja a hadsereg létrehozását csak egy ún. „önvédelmi erőt” enged meg. Napjainkra, Japán azonban „önvédelmi erői” keretében kvázi egy nem túl nagy, három haderőnemből álló, de „high-tech” haderőt épített fel. Mindenesetre érdekes lesz figyelemmel követni az események alakulását az elkövetkező 15-20 évben, a térségben.

9. Fejezet: Latin-Amerika (269.-298. oldal)

Azt gondolom, hogy a szerző által elvégzett geopolitikai elemzés ésszerű és elfogadható magyarázatot adott arra, hogy a kontinens vezető országaiból miért is nem lett számottevő, politikai nagyhatalom, egy sem. A kontinens vallási szempontból egynemű, hisz az uralkodó vallása, a katolikus vallás és nyelve a spanyol és a portugál. Értékelésre kerültek a dél-amerikai országok között meglévő politikai válságócok, amelyek most, „befagyottnak” tűnnek. Ugyanakkor, nem zárható ki teljesen, hogy adódhatnak olyan gazdasági, politikai feszültségek, amelyek kezelésére, megoldására egy adott ország kormányzata a fegyveres konfliktust választja. Bepillantást kapunk e konfliktusok hátterébe: Bolívia-Chile, Chile-Argentína, Ecuador-Peru viszonylatában, hogy csak a nagyobbakat említsem.

A hatalmas kőolaj és földgáz mezők miatt meg kell említenem Argentína vesztes háborúját az Egyesült Királyság ellen. A gyarmati idők maradványa, a Malvin- vagy más néven Falkland-szigetek fennhatóságáért folyó küzdelem (1982. ápr. 2.-jún.14.). Mindkét ország a nemzeti büszkeség szempontjából nézi a szigetek hovatarozását (no meg a gazdasági érdekből).

Érdekes információkat kapunk Mexikó és az USA között XIX. században folyt, Mexikó szempontjából vesztes háborúkról és a napjaink gazdasági menekülthullámairól az Egyesült Államokba. A Dél-Amerikai kontinensen van két ország, amely gondos odafigyelést kíván az USA-tól, az egyik Kuba, a másik Venezuela. Az első egy több, mint félévszázados ideológiai és politikai konfliktus, amely az elkövetkező 10-20 éven belül, ki fog mozdulni a holtpontjáról. (Én személy szerint nem vallom a szerző nézetét, hogy ez a játszma már lefutott, és az USA dominancia előbb vagy utóbb érvényesülni fog.)

A Venezuelával kapcsolatos okfejtése is vitatható! Mi okozta konfliktust az USA adminisztrációval? A baloldali színezetű népi kormányzás némi Amerika-ellenes beütéssel? Vagy, az USA szolgálatok által erősen támogatott jobboldali fordulat leverése? Az egész ügy nagyon távolról hasonlít a Chilei 1977-es helyzetre, csak még a hadsereg nem állt át! Nem lennék meglepve, ha néhány évtized múlva a nyilvánosságra hozott dokumentumok bizonyítanák az USA érintettségét a politikai válsághelyzet kialakulásában. Közben ne feledkezzünk meg a Venezuelának átadott orosz S-300-s légvédelmi rakétákról, az orosz tengeralattjárók és stratégiai bombázók számára épülő támaszpontokról sem, Vagyis a nagyhatalmi politikáról! (Érdekes gondolat feltevése: „ha te eljössz, Ukrajnába én elmegyek Venezuelába”!)

10. Fejezet: Az Északi sarkvidék (299.-319. oldal)

Szerintem ez az egyik legizgalmasabb fejezete a könyvnek, a terület, amelyről szó van 14 millió km², másfélszer akkora, mint az USA.

A „Föld nevű bolygó” utolsó még érintetlen területe! Itt nincsenek hegyek folyók népek, emberek és országok. Nincs történelmi, politikai múltja, nincs vallás, csak a felfedezésének története. Ha nem tekintjük történelemnek azt, amikor a hidegháború idején orosz és amerikai tengeralattjárók bújócskáltak a kiterjedt jégmezők alatt. A földrajzi determinációk döntő része itt nem játszik szerepet. Mi az, ami a pályán van? Az első, a lassan változó, klíma, vagyis az Északi-jeges tenger az év nagyobb részében hajózhatóvá vált, válik, 40%-al rövidebb az út Ázsiába és akkor az egyéb költségekről még nem is beszéltünk. A másik, a hatalmas mennyiségű természeti kincs. Mint például a földgáz, a kőolaj, ezek feltételezett mennyisége jelenleg még felmérés alatt áll.

Most következik a nagy kérdés kik a játékosok, és mi a szabály. Először nézzük a játékban résztvevőket: Kanada, Dánia (Grönland képviselőjében), Norvégia, Oroszországi Föderáció, USA (ők a sarki ötök). Később csatlakozott hozzájuk Izland, Finnország, és Svédország. Ezen országok ottani működésének jogi háttérét az ENSZ 1982-es Tengerjogi Egyezménye (UNCLOS) adja. A helyzetet csak bonyolítja, hogy ezt az egyezményt az USA mind a mai napig nem léptette hatályba, vagyis nagyhatalmi reflexként nem tartja magára nézve kötelezőnek.

Közben az oroszok legszívesebben átkeresztelnék, az egész térséget „Orosz-óceánnak”! Az OF egy komplett kis hadsereget állított fel az Északi viszonyokhoz adaptálva azt. A szolgálatba állított jégtörő flottájuk nagyobb és korszerűbb, mint az összes többi érintett országé együttvéve. Egy biztos, az oroszok lépéselőnyvel rendelkeznek az érdekérvényesítés terén. Mit fog lépni a többi érintett ország vagy azon új jelentkezők (lásd Kína, Japán), akik igényt formálnak az északi térség természeti kincseire? Az elkövetkezendő 10-20 év majd megmutatja, hogy sikerül a térségben jelentkező feszültségekre megoldást találni. Vagy a sarkvidék a nemzetállamok összecsapásának új színtere lesz?

Összegezve:

Ez a könyv nem kifejezetten katonáknak készült, sőt a benne foglalt tudást a napi „tervező munkában” (harc, a hadművelet, vagy a hadászat) közvetlenül nem lehet felhasználni, mivel ahhoz nem elég részletes vagy inkább azt mondanám, túl nagy a „méretarány”. Függetlenül ettől, a katonák számára is hasznos olvasmány lehet. Az író a XXI. század első évtizedeinek legfontosabb politikai, gazdasági és katonai eseményeinek összefüggéseivel kapcsolatban, sokkal tágabb célközönséget vett célba és próbál megszólítani, eligazítani, mégpedig a hétköznapi „hírfogyasztó embert”. Ennek a célkitűzésnek megfelelően nyelvezete kerüli a bonyolult szakkifejezéseket, érthetően, világosan, fogalmaz így könnyen és élvezettel olvasható, nem egy „fejféjást generáló”, altató írásmű.

Azt is el kell mondani, van néhány megállapítása, vagy okfejtése, amely szerintem, megkérdőjelezhető, vagy nem áll kellően szilárd alapokon. Ugyanakkor ez egyáltalán nem csökkenti a könyv értékét. Amit sajnálok az, hogy a kiadó az un. „paperback” vagyis az olcsó puhafedeles formában adta ki a könyvet, így pedig a rendszeres kézbevitel során hamar elhasználódik.

Budapest, 2020. február 06.-án

Vass János

nyá. ezds.